

Inteelt en verwantschap in hondenrassen

'Inteelt en verwantschap in hondenrassen', dat was de titel van een themadag georganiseerd door de Stichting Zeldzame Huisdieren, het Centrum voor Genetische bronnen (CGN) en de Raad van Beheer op Kynologisch gebied. Een kleine tweehonderd mensen had zich opgegeven voor deze dag. Een aantal dat aangeeft dat steeds meer verenigingen zich bewust worden van de problemen die inteelt en verwantschap kunnen geven. De dag was bestemd voor bestuursleden en leden van foktechnische (advies)commissies.

Het welkomstwoord op de themadag 'Inteelt en verwantschap in hondenrassen' werd gesproken door Rita Hoving, projectcoördinator bij Wageningen Universiteit (WUR). Ze stelde de organisatoren van deze dag voor aan de zaal, met een uitleg over de organisatie en doelstellingen van SZH en CGN. Hierna stelde Rita Hoving Kor Oldenbroek voor aan de zaal, die dagvoorzitter was.

Inteelt en verwantschap

De eerste spreker was Piter Bijma, docent bij WUR en een bekende naam in de fokkerijwereld. Bijma legde in eenvoudige bewoordingen uit wat inteelt is en liet aan de hand van simpele voorbeelden zien hoe inteelt de genetische variatie vermindert. Hij legde uit dat inteelt op zich in een gesloten populatie onvermijdelijk is en gaf het belang aan van de snelheid waarmee de onderlinge verwantschap toeneemt. Verwantschap, definieerde hij, is de mate waarin dieren hetzelfde genetisch materiaal dragen: het percentage overeenkomstig materiaal dus. Dat is overigens niet hetzelfde als een inteeltcoëfficiënt; dat

geeft de kans aan dat dieren overeenkomstig materiaal van beide ouderdieren krijgen. Twee verschillende zaken dus, die echter beide van belang zijn in de fokkerij.

Hierna legde Bijma aan de hand van voorbeelden uit hoe genen bij toeval uit een populatie verdwijnen en hoe dit vooral in kleinere populaties van grote invloed kan zijn. Maar het gevaar dreigt ook bij grotere populaties, want de snelheid van toename van verwantschap wordt bepaald door het kiezen van het aantal van de dieren dat gebruikt wordt in de fokkerij. En is die keuze, ook in een grote populatie, beperkt, dan zal dat merkbaar zijn.

Basisregel voor gesloten populaties is dat het geslacht dat in de minderheid is in de fokkerij, de meeste invloed heeft op de inteelttoename. Hoe meer reuen er worden gebruikt in een ras, hoe langzamer dat proces zal verlopen.

De volgende spreker was Jack Windig, bioloog en onderzoeker genetica bij WUR. Hij heeft zich toegelegd op onderzoek naar fokprogramma's voor kleine rassen om variatie te bewaren en inteelt te voorko-

men. Windig borduurde voort op de uiteenzetting van Piter Bijma en droeg een aantal opties aan om de doelen die Bijma aangaf te bereiken. Zo noemde hij verhoging van het aantal fokdieren, verlaging van de toelatingseisen voor de fokkerij, het beperken van combinaties met hoge verwantschap en inkruisen van dieren van buiten de populatie. Verder pleitte hij voor opname van een beperkt aantal zonen per reu in het stamboek, voor verandering van de populatiestructuur en voor inschrijving van alleen dieren met een lage inteeltcoëfficiënt.

Rasverenigingen aan het woord

De derde spreker was Marjan van Hagen. Zij was voorheen veterinaire medewerker van de Raad van Beheer, maar hier sprak zij op persoonlijke titel. Ook Van Hagen benadrukte de beperkte keuze door gesloten populaties. Dit uit zich ook in de natuur: in wilde populaties worden dezelfde problemen gezien door een te klein aantal dieren. In de natuur is dat vaak ontstaan door overmatig afschot van dieren. In de hondenfokkerij hebben de fokkers deze beperking zelf gekozen door te werken met gesloten stamboeken. Van Hagen gaf voorbeelden van wat inteeltdepressie doet: verlaagde vruchtbaarheid, verminderde weerstand, grotere vatbaarheid voor ziektes. Zij pleitte voor het verbreden van de genetische variatie, en stelde dat wanneer er nu niet wordt gekozen voor verbreding, er straks niets meer te kiezen valt. Daarna was het woord aan vier verschillende rasverenigingen. Als eerste presenteerde de Nederlandse Herdershonden Club zich. Rob Cordes zette het fokbeleid van zijn vereniging uiteen. Bij de Hol-

Langharige herders Armani Bowie, Natascha, Myra en Jasmijn verzamelen zich voor vertrek

landse herder is er een beperking op dekkingen en nesten, de stamboeken hier zijn gesloten. In andere Europese landen echter zijn er wel opties voor het laten aankeuren van dieren. Hierdoor komen er dieren in het stamboek die niet alleen fenotypisch onvoldoende rasbeeld tonen, maar er kunnen ook ongewenste dingen binnenkomen. De NHC acht dat niet gewenst en zou graag zien dat er een eenduidig standpunt is bij de FCI wat opening van het stamboek voor honden van onbekende afstamming betreft. De tweede spreker was Marianne Stoop. Zij bracht de Saarlooswolfhond in beeld. In het kort vertelde zij de geschiedenis van

dit ras, waarbij het vooral bijzonder is dat er in 1982 een afsplitsing is geweest van de oorspronkelijke vereniging. Het gevolg hiervan is geweest dat er twee vrijwel volledig afzonderlijke populaties ontstonden. Dat zou een groot voordeel kunnen zijn voor de huidige problemen die het ras kent, ware het niet dat niet alle partijen genegen zijn tot samenwerking. Op de langere termijn acht Stoop het inkruisen van vers bloed een onvermijdelijke noodzaak.

Terugfokprogramma

Fredy van der Giessen is een naam die velen kennen van het terugfokprogramma van de Hollandse Smoushond. Van der

Giessen zette de werkwijze uiteen die bij de Smous is gebruikt om het ras terug te fokken, een programma waarmee in 1973 werd begonnen. Hiertoe zijn tussen 1973 en 1995 veertig dieren gebruikt en het huidige programma verplicht kopers nog steeds om dieren in principe beschikbaar te houden voor de fokkerij. Het terugfokprogramma is sinds 1985 in een stichting ondergebracht om de integriteit van de fokkerij te waarborgen. Dit is altijd in harmonie met de rasvereniging gegaan. Ondanks het relatieve succes van het programma heeft men toch gevraagd het stamboek opnieuw te mogen openen voor een aantal honden, dit omdat men te

Loes Burger-Hakbijl

Resultaat terugfokprogramma
Hollandse Smoushond

weinig genenvariatie vreest. Hoewel er tot op heden nog geen significante problemen de kop op hebben gestoken, wil men dit ook in de toekomst voorkomen. De laatste spreker was Dick Greve, voorzitter van de fokadviescommissie Wetterhounen van de NVSW. Hij vertelde over het inmiddels roemruchte fokprogramma dat men bezig is op te zetten teneinde de Wetterhoun te behouden. Het ras toonde bij inventarisatie in 2010 een oplopende hoge inteelt, een teruggang in vruchtbaarheid en een aantal erfelijke ziektes en aandoeningen. Om deze redenen trok de FAC Wetterhounen in 2009 aan de bel en werd begonnen met het ontwikkelen van een beleid waarin de genoemde problemen kunnen worden bestreden. Als basis van het beleid noemde Greve het openstellen van de hulpboeken voor lokale teven, het toelaten van vreemd bloed

Hinke Fiona Cnossen

Wetterhoun Doutzen haalt namaakwild uit de vaart

en een rasspecifieke fokkerscursus voor beginnende fokkers. Het geheel is omvat in een plan van aanpak en zal worden bevestigd door een convenant met de Raad van Beheer. Over de wijze van toelaten van vreemd bloed gaf Greve uitleg. De controleerbaarheid voor zowel leden als autoriteiten wordt in kaart gebracht, en de beheersbaarheid is groot. Het gehele proces is gericht op het beperken van risico's en het beschermen van raszuiverheid. Het is overdraagbaar naar opvolgers, ook naar andere rassen. Greve legde verder sterk de nadruk op de noodzaak van het meten van gegevens en feiten. Feiten zijn zeer belangrijk, omdat fokkerij vooral emotie is. Meten moet, stelde hij, zodat duidelijkheid voorop staat. Daarom worden meldingen van medische zaken alleen aanvaard als er

officiële medische verklaringen voorhanden zijn.

Stamboomeisen

Na al deze uiteenzettingen was er discussie onder leiding van John Wauben, vicevoorzitter Raad van Beheer op Kynologisch gebied in Nederland. De vragen die volgden, waren vooral gericht op de eisen voor de ouderdieren voor het verstrekken van een stamboom. De gedachte hierachter is dat een stamboom in de toekomst wel degelijk meer zegt over een hond dan alleen de afstamming. Men streeft naar het aantoonbaar maken van een specifieke kwaliteit, waarbij ook een eis gesteld zou kunnen worden aan de inteelt om de gezondheid beter te garanderen. De tijd zal leren welke stappen de verschillende rasverenigingen willen en durven nemen om het aan hen toevertrouwde ras gezond te houden. ●

Serie oercollectie

Vliegduiven: Hoogvlieger en Helmduif

In deze aflevering van de Oercollectie twee rassen bij een en dezelfde fokker en dat komt zelden voor: de Nederlandse Helmduif en de oud-Nederlandse Hoogvlieger worden door Germ Fokkema al respectievelijk sinds begin jaren zestig en 1974 in Friesland als vliegduif gefokt. Momenteel heeft hij tien koppels van de Helmduif (acht zwart en twee rood), een ras dat hij al vijftig jaar fokt.

De stam is voor negentig procent afkomstig van Van Feggelen uit Sijbekarspel, die de duiven ook al decennia fokte (maar op een gegeven moment als tentoonstellingsduif). Er zijn bij de Vereniging voor de Vliegduivensport (VDS) nog maar zeven fokkers die ze houden, ook Fokkema laat ze elke dag nog los (zie foto).

Van de Hoogvlieger houdt Fokkema zestien koppels aan in de kleurslagen rood en geel schildgetijgerd en witschild. De vogels

zijn oorspronkelijk afkomstig van de heer Vinke uit het Friese Garijp, die destijds een origineel Amsterdams duivenplat benutte dat hij had meegebracht uit zijn vroegere woonplaats Haarlem. Haarlem, dertig kilometer buiten Amsterdam, lag destijds op de route van de Amsterdamse liefhebbers van de duivenvliesport.

Vanaf ongeveer 1985 werden tentoonstellingsduiven belangrijker dan vliegduiven en werden andere rassen ingekruist. Fokkema fokte nooit met tentoonstellingsrassen, hij haalde wel fokmateriaal van de heer Zwafing uit Bad Bentheim (Duitsland), die ook nog een oude vliegstam had. Deze duiven kunnen nog ongeveer één tot twee uur (soms langer) in de lucht vliegen tot op bijna onzichtbare hoogte. Bij de VDS zijn nog 22 fokkers van dit ras aangesloten. Fokkema houdt ook al ruim vijftien jaar Hagenaarduiven aan.

Informatie: Germ Fokkema, Berlikum, tel. 0518-462406, e-mail: germj.fokkema@kpnmail.nl. Vereniging voor Vliegduivensport zie: www.vliegduivensport.nl.

Oproep: Wie kan er filmpjes voor het SZH-archief aanleveren van vliegende Hoogvliegers en Helmduiven? Stuur deze dan door naar René Zanderink, heahea@planet.nl.

René Zanderink

Helmduiven op stok

René Zanderink

Hoogvliegers worden uitgelaten